

کلیدهای رقیق شدن قلب

مؤلف: قسمت علمی در دار ابن

خزیمه

مترجم: پدram اندایش

کلیدهای رقیق شدن قلب // 1

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه:

شکر و ستایش برای الله تعالی
است و صلوات و سلام بر پیامبر و بر
آل و اصحابش و کسی که او را بی ماری
می دهد و اما بعد:

قلب همان ظرف ایمان است و
برپا دارندهی درست بودن جسم
انسان، هر وقت قوی شود، صاحب آن
قوی می شود و هرگاه ضعیف و پست

112 // کلیدهای رقیق شدن قلب

شود، صاحب آن پست و ضعیف می-
شود.

نعمان بن بشیر رضی الله عنه آورده است که
رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «ألا وإن فی
الجسد مضغاً إذا صلحت صلح سائر
الجسد، وإذا فسدت فسد سائر الجسد،
ألا وهی القلب» (آگاه باشید که در
بدن تکه گوشتی وجود دارد، وقتی
اصلاح شود بقیه‌ی بدن اصلاح می-
شود و وقتی فاسد شود، بقیه‌ی بدن
فاسد می‌شود، آگاه باشید که آن همان

کلیدهای رقیق شدن قلب // 3

قلب است)^(۱).

اگر قلب صالح باشد با نور الله
جل و علا منور می شود و با لباس
تقوا و پرهیزگاری مزین می شود و در
آن علامت های رقت و اصلاح آشکار
می گردد و دارنده ی آن را نمی بینی د،
مگر آن که مهربان، دلسوز، فروتن،
متواضع، پیشی گیرنده به سوی خیر و

(1) رواه البخاری (52) و مسلم رقم

4 // کلیدهای رقیق شدن قلب

فضیلت و به دنبال روندهی هر نیکی و خوبی و مشتاق دیدار الله سبحانه و تعالی می باشد.

قلب چیزی نیست، مگر ظرف اعمال، آنها را حمل می کند و بر آنها اثر می گذارد و اصلاح و فساد آن بر حسب اصلاح و فساد اعمال می - باشد!! راه روش بنده و اخلاق او با تغییر قلب و حالات آن تغییر می یابد و او را بین سلامتی و بیماری، خوشبختی و بدبختی قرار می دهد و بر

کلیدهای رقیق شدن قلب // 5

حسب موافق بودن با اعمالِ دینِ الله
جل و علا و زیاد بودن و کم بودن آن
و اخلاص آن دچار رقت و
قسوت (سنگدلی) می شود.

فما سُمِّيَ الإنسان إلا لأنسه

ولا القلب إلا أنه يتقلب

ماهیت قلب چیست؟ صفات آن
چه می باشد؟ سبب های رقیق شدن و
رقت آن چه می باشد؟ همچنین
سبب های قسوت آن چه می باشد؟

حقیقت قلب

حقیقت قلب مانند بدن است و مثبت و منفی می شود، آن سالم شده و مریض می گردد، گرسنه شده و سیر می گردد، خوشبخت شده و بدبخت می گردد، لباس پوشیده و لخت می - گردد و تمامی آنها بر اساس چیزهایی است که بر آن اثر می گذارد و آن را احاطه می کند.

قلب مریض می شود و مریضی آن کفر و شک، شک همراه اضطراب

کلیدهای رقیق شدن قلب // 7

و شرک، کینه و حسادت، غیبت و دروغ، به شگفت آمدن بیجا و غرور و دیگر اموری است که با این معانی در ارتباط است و با آن در شرّ واقع می‌شود.

داروی این بیماری‌ها با توبه بدست می‌آید و همچنین سختی دادن قلب و مشغول نمودن آن به آنچه که به آن سود می‌رساند، نیز درمانی دیگر است.

ابراهیم الأحوص گفته است:

8// کلیدهای رقیق شدن قلب

داروی قلب پنج چیز است:

1- خواندن قرآن با تدبر قلبی.

2- خالی گذاشتن شکم.

3- نماز شب.

4- زاری نمودن هنگام سحر.

5- همنشینی با صالحان.

از ابراهیم بن حسن دربارهی

سلامت قلب سوال شد و گفت: گوشه

گیری، خاموش شدن، ترک شنیدن

آنچه دربارهی مردم گفته می‌شود،

قلب را با گناه و کینه همراه نمودن و

کلیدهای رقیق شدن قلب // 9

دادن حق کسی که به او ظلم نموده
است [باعث سلامت قلب می شود].

همچنین قلب با دوست داشتن

دنیا و روی کردن به آن مریض می -

شود و اگر به این بیماری گرفتار شود،

درمان آن توسط صاحبش سخت

می شود، رسول الله ﷺ فرموده است:

«لا يزال قلب الكبير شاباً في اثنتين

حب الدنيا وطول الأمل» (قلب پیران،

جوان [و کوچک] نمی ماند، مگر با دو

چیز: دوست داشتن دنیا و طولانی

10 // کلیدهای رقیق شدن قلب

شدن آرزو).

اسحاق بن محمد گفته است که رابعه گفت: «قلبهایشان را به دوست داشتن دنیا در برابر الله وَعَلَيْكُمْ مشغول می‌دارند و اگر آن را ترک کنند، در ملکوت گشت و گذار خواهند داشت و به سوی آنها فایده‌های نادر باز می‌گردد». ابن سماک آورده است از زنی بادیه نشین شنید که می‌گفت: اگر قلبهای مؤمنان از آنچه برای آنها در حالت غیب از خیر ذخیره شده است،

کلیدهای رقیق شدن قلب // 11

تفکر می نمود و بر آن مطلع می شد،
زندگی دنیا دیگر برای آنها وصفی
نداشت و در آن چشم روشنی برای
آنها وجود
نمی داشت.

حسین الحامدی گفته است: از
حارث بن اسد شنیدم که می گفت:
بلاى بنده تعطیل نمودن قلب از فکر
نمودن به آخرت است و آن چیزى
است که باعث ایجاد غفلت در وی
می شود.

12 // کلیدهای رقیق شدن قلب

أبو الخیر تینانی گفته است: بر قلب حرام است که با دوست داشتن دنیا، بسته شود و در جان غیب [که همان آخرت است] سفر نکند.

گاهی قلب بعد از سلامتی‌اش، مریض می‌گردد و آن گرسنه می‌شود، همان گونه که بدن‌ها گرسنه می‌شوند و گرسنگی آن از کم بودن غذا و نوشیدنی نمی‌باشد و فقط در غفلت از یاد الله جل و علا می‌باشد و همچنان انس گرفتن به چیزی یا کسی غیر از

کلیدهای رقیق شدن قلب // 13

وی و مشغول شدن به آنچه که نیاز و حاجت او را بر آورده نمی‌کند، بلکه آتش آن را برافروخته می‌کند.

مشغولیت‌هایی وجود دارد که قلب را احاطه می‌کند و آن را اسیر اعتیادی می‌نماید که باعث مشغول شدن آن می‌شود و از آن فراغت و راحتی نمی‌یابد و سبب گرسنگی و بیماری آن می‌شود و با کنار گذاشتن آن مشغولیت‌ها آن قوی می‌شود و با دوری از آنها به آرامش می‌رسد.

14 // کلیدهای رقیق شدن قلب

ابوهریره رضی الله عنه آورده است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «غزا نبی من الأنبياء فقال لقومه: لا يتبعني رجل قد ملك بضع امرأة وهو يريد أن يبني بها ولما بين، ولا آخر اشتری غنما أو خلفات وهو ينتظر أولادها» (پيامبری از پیامبران جهاد نمود و [قبل از آن] به قومش گفت: مردی که با زنی ازدواج نموده است و می‌خواهد او را به خانه‌اش بیاورد و هنوز او را به خانه‌اش نیاورده است و کسی که

کلیدهای رقیق شدن قلب // 15

گوسفند یا شترهایی را خریده است و منتظر فرزندان آنها می‌باشد، مرا همراهی نکند^(۱).

آن پیه امیر علیه السلام فقط شرطی را قرار داد که نباید در بین لشگریان او کسی وجود داشته باشد که قلبش را به غیر الله تعالی و جهاد در راه وی مشغول نموده باشد و بلید آن را به

(1) رواه البخاری (3114) و مسلم

16 // کلیدهای رقیق شدن قلب

سوی آخرت متوجه ساخته باشد.
زیرا مشغولیت‌ها باعث طولانی شدن
آرزو و ناراحتی از مرگ می‌شوند و
آن باعث ترسو شدن و باز داشته شدن
از اراده و صبر می‌شود.

ثابت گفته است: به عیسی علیه السلام

گفته شد: چرا الاغی نمی‌گیری که
برای رفع نیازت سوار بر آن شوی؟
گفت: من گراهی‌تر از این نزد الله
[تعالی] می‌باشم که برای من چیزی
قرار دهد که باعث مشغولیت من به آن

کلیدهای رقیق شدن قلب // 17

می شود».

حارث بن نبهان گفته است: به مکه رسیدم و به مالک بن دینار ظرف آب کوچکی هدیه دادم و آن نزد وی بود، روزی آمدم و در مجلس او نشستم وقتی کارش تمام شد، به من گفت: ای حارث! بیا و این ظرف آب را بگیر! زیرا در قلبم مشغولیت ایجاد کرده است! گفتم: ای ابویحیی فقط آن را برای تو خریدم تا در آن وضو بگیری و توسط آن [آب] بنوشی.

18 // کلیدهای رقیق شدن قلب

گفت: ای حارث! من به مسجد داخل
شدم و شیطان نزد من آمد و به من
گفت: ای مالک! ظرف آب تو دزدیده
شده است و به همین دلیل قلبم به آن
مشغول شد!

أبو محمد المرتعش گفته است:
«آرامش قلب توسط چیزی به غیر از
مولی، مجازات الله [تعالی] را در دنیا
جلو می‌اندازد». یحیی بن معاذ گفته
است: عبادات توجه نمودن به رازها و
خارج کردن تمامی آنچه غیر از الله عَلَيْهِ

کلیدهای رقیق شدن قلب // 19

در قلب است، می باشد. اما قلبی که
عریان و لخت است و دلیل آن، از بین
رفتن تقوا می باشد. الله تعالی می -
فرماید: ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾
[الاعراف: 26] (و لباس تقوا بهتر
است) وقتی تقوا از قلب خارج شود،
نیت آمیزش در شخص زیاد می شود و
گرسنگی آن شدت می یابد و مریضی
آن قوی می شود و لباس و پوشش آن
پاره پاره می شود، آن را در برابر
پایین ترین و ضعیف ترین مشکلات

20 // کلیدهای رقیق شدن قلب

دنیا قوی نمی‌یابد و صاحب آن را
غمگین و اندوهناک می‌یابد و او از
فقر گلایه می‌کند در حالی که ثروتمند
است و از بیماری شکایت می‌کند در
حالی که سالم است و از کوری گلایه
می‌کند در حالی که بینا است و از
تنگی اعتراض می‌کند در حالی در
قصر زندگی می‌کند!

آن سببی ندارد، مگر فسادی که
به قلب رسیده است و در نتیجه عقل،
جان، نفس و بدن او را فاسد نموده

کلیدهای رقیق شدن قلب // 21

است، مالک هر چیزی که می شود به
درمان او کمک نمی کند و او را
آرامش نمی دهد و درمان آن میسر
نمی باشد، مگر با از بین بردن بیماری.
دارویی ندارد، مگر تقوا. ﴿أَلَا بِذِكْرِ
اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ [الرعد: 28]
(آگاه باشید که باید ادا الله، قلبها
اطمینان خاطر می یابد).

سهل بن عبد الله گفته است:

زمانی وجود ندارد، مگر آن که الله عَلَيْكَ
در آن از قلب بندگان اطلاع دارد و

22 // کلیدهای رقیق شدن قلب

در هر قلبی چیزی غیر از خودش را
بیابد، شیطان را بر آن مسلط می‌کند.

عبد الجبار بن بشران گفته است:

از سهل شنیدم که می‌گفت: کسی که به

الله وَعَلَيْهِ که [به علم و رحمت خود]

نزدیک به وی است بنگرد، از قلبش

تمامی آنچه غیر الله وَعَلَيْهِ است خارج

می‌گردد و کسی که در پی

رضایت‌مندی او باشد، الله وَعَلَيْهِ او را

رضایت‌مند می‌کند و کسی که قلب خود

را تسلیم کند، الله وَعَلَيْهِ اعضای بدن او را

کلیدهای رقیق شدن قلب // 23

به دوستی می‌گیرد.

محمد بن سعید تمیمی العابد

گفته است: جوانی را در ساحلی در

شام دیدم، گفتم: ای جوان از چه

زمانی اینجا هستی؟ گفت: نمی‌دانم.

گفتم: برای چه؟ گفت: زیرا برای کسی

که دوست دارد زمان را بشمارد، آن

برای وی زشت می‌شود! سپس سرود:

فرقت بین المحبین سلوة

فحبک لی حتی الممات قر

سفیک و دی ما حییت فاین امت

بودک عظمی فی التراب دف

مرتکب شدن به حرامها و

مشغول شدن به دنیا و حرص داشتن

بر آن و کوتاهی در امرهای الله تعالی

و واجبات و غفلت از الله جل و علا،

تمامی آنها باعث مخلوط شدن

چیزهایی با قلب می شود که نور، صفا،

پاکی و مهربانی آن را از بین می برد و

آن را اسیر هوای نفس، شیطان،

شهوت و نفسی که به بدی امر می کند،

کلیدهای رقیق شدن قلب // 25

می‌نماید و در این زمان است که قلب از نور الله تعالی خالی می‌شود و تاریک و سیاه شده و بینش خود را از دست می‌دهد و چیزی را نمی‌فهمد.

ابن سمعون در مجلسش گفته است: آیا سخن رسول الله ﷺ را شنیده‌اید که: «إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا تَمَثَالٌ»^(۱) (ملائک

(1) رواه البخاری (3255) ومسلم (87)

واللفظ له.

داخل خانه‌ای که در آن تصویر و مجسمه باشد، نمی‌شوند) وقتی فرشته به خانه‌ای وارد نمی‌شود که در آن تصویر و مجسمه باشد، پس چگونه شاهدان حق به قلبی داخل می‌شوند که در آن اوصافی به غیر از وی از نوع بشر می‌باشد؟!.

چگونه قلب (رقیق می‌گردد)

اما چگونه قلب رقیق و متواضع می‌شود؟ لیکن اتفاق

کلیدهای رقیق شدن قلب // 27

نمی‌افتد، مگر با شناخت بیماری و داروی آن و اراده نمودن به از بین بردن آن از قلب و پاک کردن آن و استفاده از دارو و درمان در جای خود.

مردی به حسن بصری گفت: ای ابوسعید! نزد تو از قسوت قلبم شکایت می‌کنم. گفت: آن را با ذکر گفتن درمان کن!

روایت شده است که مردی از عایشه رضی الله عنها پرسید: داروی

قسوت قلب چیست؟ او را به عیادت
مریض، تشییع جنازه و انتظار مرگ،
امر نمود!

مردی نزد مالک بن دینار از
قسوت قلبش شکایت نمود و او به
وی گفت: دائماً روزه بگیر و اگر باز
قسوت قلب را یافتی، نمازت را
طولانی کن و اگر باز قسوت قلب
یافتی، غذایت را کم کن!

از ابن مبارک سوال شد: داروی
قسوت قلب چیست؟ گفت: کم بودن

کلیدهای رقیق شدن قلب // 29

دیدار.

امام ابن قیم رحمه الله سه خنی
زیبا را درباره‌ی رقت قلب جمع
آوری نموده است و گفته است: برای
هر چیزی جلا دهنده‌ای وجود دارد و
جلا دهنده‌ی قلب یاد الله وَعَلَيْهِ است.

شکی وجود ندارد که قلب زنگ
می‌زند، همان گونه که مس و نقره و
دیگر چیزها زنگ می‌زنند و جلا
دهنده‌ی آن ذکر می‌باشد و آن را جلا
می‌دهد تا آن که به مانند زنی سفید

30 // کلیدهای رقیق شدن قلب

رو می‌شود و اگر آن [ذکر گفتن] ترک
شود، [قلب] زنگار
می‌زند و وقتی او (الله تعالی) را یاد
می‌کند، آن را جلا می‌دهد.

زنگار قلب از دو چیز است:
غفلت و گناه.

و جلا دادن آن با دو چیز است:
طلب آمرزش و ذکر.

کسی که در بیشتر اوقات غفلت
دارد، زنگار بر قلبش طبقه طبقه ایجاد
شده است و آن زنگار به جهت غفلت

کلیدهای رقیق شدن قلب // 31

می باشد و وقتی قلب زنگار بزند: امور در نزد وی به شکل خود آنها، شناخته نمی شود، باطل را به صورت حق می بیند و حق را به صورت باطل می بیند و هر چه طبقات زنگار بر آن زیاد شود، تاریک تر می شود و حقایق به شکل واقعی آن، در آن آشکار نمی شود.

وقتی زنگار و سیاهی بر آن تراکم پیدا کند و آلوده شدن بر آن چیره گردد! تصور و درک شخص

فاسد می‌شود و حق را قبول نمی‌کند
و باطل را زشت نمی‌شمارد و لیدن از
بزرگترین مجازاتهای قلب است و
دلایل اصلی آن غفلت و تبعیت از
هوای نفس می‌باشد، زیرا آن دو، نور
قلب را خاموش نموده و بصیرت آن
را کور می‌نمایند. الله تعالی
می‌فرماید: ﴿وَلَا تَطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ
عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ
فُرُطًا﴾ [الکهف: 28] (و از کسی
اطاعت نکن که قلبش را از یاد ما

کلیدهای رقیق شدن قلب // 33

غافل نموده ایم و از هوای [نفسش]
تبعیت می‌کند و امر او ضایع و معطل
گشته است^(۱).

بنابراین راه رقت قلب، اطاعت
کردن، سپس ذکر و استغفار است.

اما طاعات، اطاعت از الله تعالی
نوری است که توسط آن نور و
روشنی قلب زیاد می‌شود. الله تعالی

(1) صحیح الوابل الصیب من الکلم

34 // کلیدهای رقیق شدن قلب

می فرماید: ﴿نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ
لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ [النور: 35] (نوری
است بر فراز نور، الله [تعالی] با نورش
هر که را بخواهد هدایت می فرماید).

محمد بن حامد گفته است که
أحمد بن خضرویه گفت: قلبها به مانند
ظرفها می باشند، وقتی با حق پُر شوند
زیاد شدن نور آنها در اعضای بدن
آشکار می گردد و اگر با باطل پُر
شوند، تاریکی آن بر اعضای بدن
آشکار می گردد.

کلیدهای رقیق شدن قلب // 35

اما طلب آمرزش و ذکر گفتن،
قلب را صیقل می‌دهد و تاریکی و
غفلت آن را از بین می‌برد و دوباره آن
را زنده
می‌نماید. ابوموسی رضی الله عنه آورده است که
پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «مثل الذی یذکر ربه
والذی لا یذکر ربه مثل الحی
والمیت» (مثال کسی که پروردگارش
را یاد می‌کند و کسی که پروردگارش

36 // کلیدهای رقیق شدن قلب

را یاد نمی‌کند، به مانند [شخص] زنده
و مرده است^(۱).

مهمترین طاعاتی که توسط آنها
رقت قلب ایجاد می‌شود:

1- انجام واجبات، همان گونه
که الله جل و علا امر فرموده
است.

2- دوری کردن از گناهان کبیره

(1) رواه البخاری 206/11 الفتح،

ومسلم (68/6 النووی).

کلیدهای رقیق شدن قلب // 37

و صغیره، مخصوصاً دروغگویی،
غیبت، حسادت و خبرچینی.

3- مشغول شدن به یاد نمودنِ الله
جل و علا یا مداومت به اذکار صبح
و شام و دائماً طلب آمرزش نمودن
در بقیه‌ی زمانها.

4- مهربانی با ضعیفان و فقیران و
نزدیک شدن به فقرا و محتاجان و
به دیدار مریض رفتن و به دنبال
جنازه رفتن، زیرا این اعمال قلب
را زنده می‌کند و آن را فروتن

می‌سازد و آن را سالم می‌نماید در حالی که آن قلب توجه به الله تعالی دارد و رغبت به عفو نمودن و رحمت وی در آن ایجاد می‌شود.

5- تدبیر درباره‌ی آخرت و تفکر درباره‌ی قیامت و حالها و منازل و مشاهدات آن و آنچه الله متعال برای نافرمانان از عذاب و بدبختی و آتش مهیا نموده است و آنچه از نعمتها که برای بندگان صالحش

کلیدهای رقیق شدن قلب // 39

آماده نموده است.

6- خلوت نمودن با نفس و آن را

مورد محاسبه قرار دادن و تازه

کردن ایمان در آن با تفکر در

آیات الله تعالی و نعمتهایش.

7- دوری از معاشرت ناشایست و

اصلاح آنچه بر قلب خطور می‌کند و

به آن ضرر می‌رساند، زیاده را آن در

شر بوده و اصل آن می‌باشد.

علی بن حسین (امام سجاد علیه السلام)

گفته است که ابوتراب گفت: چیزی در

عبادتها پُر منفعت‌تر از اصلاح آنچه بر
قلب‌خطور می‌کند، نمی‌باشد.

سبب‌های قسوت قلب

اما سببهای قسوت قلب هر
چیزی است که باعث
می‌شود از الله جل و علا دوری
صورت گیرد و باعث خشم و غضب
وی شود؛ زیرا قلب اگر برای الله تعالی
باشد، دارای رقت است و اگر برای
غیر از او باشد، دارای قسوت و

کلیدهای رقیق شدن قلب // 41

سنگدلی می شود و باعث می شود که
پند دادن به او سود ندهد و
خیرخواهی برای او منفعتی نداشته
باشد، مگر آنچه که الله تعالی بخواهد.

قلب فقط وقتی دارای قسوت
می شود که فاسد گردد و فاسد شدن
آن سبب‌هایی دارد که این موارد می -
باشند:

1- دوری از طاعت الله تعالی و

مشغول شدن به گناهان، این همان

گونه که گفتیم باعث تاریک شدن

42 // کلیدهای رقیق شدن قلب

نور قلب می‌شود، و بر آن پرده‌ای
قرار می‌دهد که بین آن و بین حق
فاصله می‌اندازد و سببی برای
فساد و سنگدلی آن می‌شود.

2- متعلق بودن به دنیا و حریص

بودن بر آن و طولانی شدن آرزو.

سیار أبو الحکم گفته است: شاد

شدن به دنیا و غمگین شدن برای

آخرت در قلب بنده یکجا جمع نمی‌-

شود و اگر یکی از آنها در قلب ایجاد

شود، دیگری فرار می‌کند.

کلیدهای رقیق شدن قلب // 43

س فی الدنيا ونحن نعيها

وقد حذرتناها لعمرى خطوبها

نحسب الأيام تنقص مدة

على أنها فينا سريع ديبها

في برهط يحملون جنازتي

إلى حفرة يحثي على كتيبها

م ثم من مسترجع متوجع

ونائحة يعلو على نحيبها

ة تبكي على وإنني

لفي غفلة من صوتها ما أجيبها

ادم اللذات ما منك مهرب

تحاذر نفسي منك ما سيصيبها

کلیدهای رقیق شدن قلب // 45

س لمن یکره الموت والبلا

ويعجبه روح الحياء وطيبها

ت المنايا قسمت بين أنفس

ونفسی سیأتی بعدهن نصیبها

3- فراموش کردن آخرت و آنچه از

نعمتها که در آن قرار دارد:

فراموشی آن باعث می‌شود تا لذت

بردن از بی‌ماد آن و اراده‌ی دوباره

نمودن به تفکر درباره‌ی نعمتهای

بهشت در درون بنده از بین برود.

46 // کلیدهای رقیق شدن قلب

مواردی که الله تعالی به بندگانش
صالحش وعده داده است که نه
چشمی دیده است و نه گوشی شنیده
است و نه بر قلب بشری خطور کرده
است.

خالد بن معدان گفته است: بنده -
ای نیست، مگر آن که در صورت او
دو چشم است که توسط آن امر دنیا
را می بیند و دو چشم در قلبش است
که توسط آن امر آخرت را می بیند و
اگر الله تعالی برای بنده ای خیری

کلیدهای رقیق شدن قلب // 47

بخواهد، دو چشم قلبش را باز می‌کند و توسط آن وعده‌هایی که الله تعالی درباره‌ی عالم نادیده داده است را می‌بیند و اگر الله تعالی بر خلاف آن را برای کسی بخواهد او را در آن ترک می‌نماید، سپس قرائت نمود: ﴿أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ [محمد: 24] (آیا بر قلبهایشان قفل‌هایش زده شده است).

4- مشغول شدن به آنچه قلب را فاسد می‌کند: فاسد کننده‌های قلب

پنج مورد است:

أ- زیاد بودن معاشرت همانی است که در پس آن ضایع شدن و عذاب وجود دارد، مانند همنشینی با سفیهان و انسانهای شرّ و همراه مردم وارد شدن در امور حرام، مانند: غیبت و خبرچینی... و همچنان همنشینی با آنها در امور مباح و این نوع همنشینی از بزرگترین سبب‌های قسوت قلب می‌باشد و بر مسلمان واجب است تا از آن خودداری کند و با جان و بدنش از آن خودداری نملید و اگر

کلیدهای رقیق شدن قلب // 49

نتواست با احساسش!

ولا تجلس إلی أهل الدنيا

فإن خلائق السفهاء تعدی

ب- آرزوهای باطل: آرزوهای شرّ

داشتن که باعث طمع نفس به دنیا یا

گناهان می‌شود، سرمایه‌ی شخص

بی‌چیز است، زیرا آن باعث بیماری

قلب و ضعیف شدن کوشش و روی

کردن به دنیا می‌شود و او بلید به

دنبال آن نباشد و به آخرت روی

نماید که آن از بند کفشش به او

نزدیک تر است.

ج - متعلق بودن به چیزی غیر از الله تعالی: شرک در آن داخل می شود، مانند: فریاد خواهی از غیر الله تعالی و توکل نمودن به غیر الله متعال و امید، رغبت و طمع داشتن به چیزی غیر از الله سبحانه^۱، این اعمال باعث فساد و

¹ - چون همه کاره‌ی عالم هستی، الله تعالی می باشد و برگ‌ی از روی میلیاردها درخت بر روی زمین نمی افتد، مگر به

==

کلیدهای رقیق شدن قلب // 51

قسوت قلب شده، زی را صاحب آن
دارای نور ایمان و روشنی قلب نمی-
باشد.

د- غذا خوردن: غذا به ذاته فاسد
کننده نمی باشد و فقط وقتی این چنین
می شود که خوردن به حالت زیاده
روی برسد و یا آن که از راه حرام
=

علم و اجازه ی وی، بنابراین ترس، امید،
توکل، کمک خواستن و ... باید فقط از
الله متعال صورت پذیرد. (مترجم)

52 // کلیدهای رقیق شدن قلب

بدست بیاید، یکسان است که آن
ناحقی در حق الله تعالی باشد، مانند:
خوردن گوشت مردار، یا خون، یا
گوشت خوک و یا ناحقی در حق
بندگان باشد، مانند: خوردن غذایی که
از راه دزدی یا غصب کردن یا غارت
بدست بیاید.

زیاده روی در خوردن باعث
سنگین شدن طاعات می شود و نفس
را از شتاب به سوی کارهای خیر باز
می دارد و خوردن حرام عقل را باطل

کلیدهای رقیق شدن قلب // 53

می‌کند و نفس را مسخ شده می‌گرداند
و برکت فکر و بدن را از بین می‌برد.
ه- زیاد خوابیدن: یا خوابیدن در
غیر ساعات طبیعی آن، زیاد خوابیدن،
احساس را می‌کشد و ذهن را تنبل
می‌کند و نشاط قلب و بدن را از بین
می‌برد و این چنین است خوابیدن در
غیر ساعات طبیعی آن، باعث از بین
رفتن آرامش روح می‌شود و با فطرتی
که الله تعالی آن را آفریده است،
مخالفت می‌کند.

54 // کلیدهای رقیق شدن قلب

بهترین خواب: نیمه‌ی اول شب
و یک ششم آخر آن است و اندازه‌ی
آن هشت ساعت است.

ابن قیم رحمه الله گفته است: این
پنج مورد نور قلب را خاموش می‌کند
و بصیرت آن را کور می‌نماید و شنوا
بودن آن را سنگین می‌کند و اگر آن را
کور و کر نگرداند، تمام قوت آن را از
بین می‌برد و سالم بودن آن را سست
می‌کند و جلوی اراده‌ی آن را می‌گیرد
و کوشش آن را متوقف می‌نماید و او

کلیدهای رقیق شدن قلب // 55

را وارونه می گرداند و کسی که احساسی از آن ندارد، قلبش مرده است و چیزی که مرده باشد، زخمی شدن را درک نمی کند، آن باعث می شود تا به کمالش نرسد و جلوی آن را می گیرد تا به چیزی که برای آن آفریده شده است و باعث به نعمت رسیدن، سعادت، تازگی، و لذت آن می شود، نرسد.^(۱)

(1) مدارج السالکین (1/451).

56 // کلیدهای رقیق شدن قلب

امری که پوشیده نیست این است
که اگر قسوت در قلب ایجاد شود،
اخلاق صاحب آن تغییر می‌یابد و او
آن را
نمی‌بیند، شخص ستمگر، سنگدل
می‌شود و از عبادت دوری می‌نماید و
مشغولیت آن فقط در چیزهای پست و
لهو و پوچ می‌گردد، بیمار و مریض
بوده و راه توبه و مس‌یر بازگشت را
نمی‌شناسد!

أبوالعتاهیه گفته است: ابون واس

کلیدهای رقیق شدن قلب // 57

را در مسجد دیدم و او را پند دادم و
به او گفتم: چرا پشیمان نمی شوی؟ تو
را چه شده است که خود را باز نمی -
داری؟! سرش را به سوی من بلند
نمود و گفت:

أترانی یا عتاهی

تارکاتلک الملاهی

أترانی مفسدا بالنس -

ک عند القوم جاهی

گفت: وقتی در پند دادن به وی

58 // کلیدهای رقیق شدن قلب

پافشاری کردم گفت:

لن ترجع الأنفس عن غيها

ما لم يكن منها لها زاجر

بله، ابونواس راست گفت، وای

ندانست که سبب نفرت ایجاد شدن در

نفس نسبت به پند، همان قسوت قلبی

است که فهم و بصیرت آن را از بین

برده است و آن را محل پستی و

کوری قرار داده است.

نواس بن سمعان رضی الله عنه آورده است

که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ضرب الله مثلاً

كليدهای رقیق شدن قلب // 59

صراطا مستقيما، وعلى جنبتي الصراط
سوران، فيهما أبواب مفتحة، وعلى
الأبواب ستور مرخاة، وعلى الصراط
داع يدعو يقول: يا أيها الناس! اسلكوا
الصراط جميعا ولا تعوجوا. وداع
يدعو على الصراط، فإذا أورد أحدكم
فتح شيء من تلك الأبواب قال:
ويلك! لا تفتحه فإنك إن تفتح تلجه.
فالصراط: الإسلام، والستور: حدود
الله، والأبواب المفتحة: محارم الله.
والداعي من فوق: واعظ الله يذكر في

60 // کلیدهای رقیق شدن قلب

قلب کل مسلم» (الله [تعالی] مثال راه
مستقیمی را بی آن می‌دارد و در دو
طرف آن دیواری است که بر آن دو
[دیوار] دربهایی باز وجود دارد و بر
دربها پرده‌هایی سست وجود دارد و
در مسیر راه دعوت کننده‌ای است که
می‌گوید: ای مردم! همگی راه را
انتخاب کنید و منحرف نگردید! و
دعوت کننده‌ای به سوی راه دعوت
می‌نماید. وقتی یکی از شما می‌خواهد
آن دربها را باز نماید، می‌گوید: وای

کلیدهای رقیق شدن قلب // 61

بر تو! آن را باز نکن و اگر آن را باز کنی به آن داخل می شوی. راه همان اسلام است و پرده‌ها مرزهای الله [تعالی] و دربهای باز، حرامهای الله [متعال] می باشد و دعوت دهنده‌ای که از بالا [دعوت می دهد] همان پند دهنده‌ی الله [متعال] است که در قلب هر مسلمانی [آن را] یاد می کند.^(۱)

(1) رواه أحمد (182/1) ، والحاكم

(73/1) ، وقال صحيح على شرط

62 // کلیدهای رقیق شدن قلب

=

مسلم ، ووافقہ الذہبی ، صححہ
الألبانی فی المشکاة (1/67).